

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในเขตเทศบาลท่าสายลวด อำเภอแม่สวด จังหวัดตากผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของสตรี

การที่โลกที่สามต้องพึ่งพาอาศัยต่างประเทศประเทศอุตสาหกรรมเข้าควบคุมการตลาดเทคโนโลยี ประเทศเจริญแล้วเบียดบังทรัพยากรจากประเทศที่ยากจน เมืองใช้ทรัพยากรจากชนบทบุรุษจึงถูกดึงดูดเข้าสู่เมือง ได้มีทักษะความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ขณะที่สตรียังต้องใช้แรงงานอยู่ในภาคเกษตรกรในชนบท และกีดกันจากงานด้านการผลิตอื่น ๆ เพื่อสังคมส่วนรวมให้มีบทบาทการผลิตในครัวเรือน ซึ่งเป็นการให้แนวคิดของ ชวนชม สร้อยเพชร มปก. หน้า 6

สำหรับงานเขียนของ เคท มิลเล็ท (kate millet, 1971 อ้างใน รัตนา จงสุทธานามณี, 2538) นั้นได้อธิบายว่า ความพยายามของสตรีที่จะเข้าสู่การเมืองมักไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคสกัดกั้นอยู่ 8 ประการด้วยกันคือ

1. ปัจจัยด้านการอบรมกล่อมเกลாதงสังคม ซึ่งได้สร้างแนวความคิดและอุดมการณ์ที่ยอมรับการใช้อำนาจบังคับ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร หรือระหว่างผู้นำกับผู้ใต้ปกครอง ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงเชื่อว่าการมีลักษณะของ “ผู้นำ” และ “ผู้ปกครอง” ต้องมีการใช้อำนาจและก้าวร้าว จึงเป็นบทบาทที่เหมาะสมกับบุรุษมากกว่าสตรีเพราะจะต้องใช้อำนาจครอบงำผู้อื่นด้วย สตรีจึงมักถูกกีดกันจากการเข้าสู่การเมือง

2. ปัจจัยด้านกายภาพ ทำให้เพศชายและหญิงมีสภาพร่างกายและจิตใจที่แตกต่างกันทำให้เพศหญิงถูกมองว่าอ่อนแอ ไม่เหมาะสมกับบทบาททางการเมือง ปัจจัยด้านกายภาพนี้ได้รับการสนับสนุนด้วยการกำหนดบทบาทที่ต่างกันระหว่างหญิงชาย โดยผ่านทางระบบวัฒนธรรมของแต่ละสังคมด้วย

3. ปัจจัยด้านโครงสร้างของสังคม ซึ่งมีการจัดลักษณะของความสัมพันธ์ โดยได้มอบหมายให้เพศชายทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับคำสั่งสอนของศาสนาคริสต์ที่ยกย่องเชิดชูและกำหนดให้ “บิดา” เป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นผู้นำทางสังคมด้วย สตรีจึงถูกกีดกันจากบทบาททางการเมือง จากโครงสร้างของระบบการเมืองที่ถูกครอบงำโดยเพศชายมาโดยตลอด

4. ปัจจัยด้านการลำดับชั้นทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดสถานภาพและบทบาททางการเมืองของสตรีด้วย ในระดับชั้นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นชนชั้นสูง กลาง ต่ำ พบได้ว่าสตรีจะมีบทบาททางการเมืองน้อยกว่าชายในทุก ๆ ระดับ ยิ่งในระดับสูงด้วยแล้ว เนื่องจากมีจำนวนสตรีชั้นสูง ๆ ทางโครงสร้างทางสังคมน้อยมาก บทบาททางการเมืองจำต้องน้อยตามลงไปด้วย และส่วนใหญ่มักจะมีการใช้ “บทบาทแฝง” โดยผ่านทางบิดาหรือสามีเป็นสำคัญ

5. ปัจจัยด้านครอบครัว และความรับผิดชอบในฐานะแม่บ้านและมารดา ภาระหน้าที่ดังกล่าวได้ถูกมัดสตรีให้ต้องอยู่กับความรับผิดชอบที่จำเริญอยู่ในครัวเรือนและเป็นงานที่ไร้เกียรติและศักดิ์ศรีและไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทนทำให้ขาดโอกาสที่จะได้รับการเรียนรู้เพื่อเพิ่มเติมทักษะด้านอาชีพหรือประสบการณ์หรือแม้กระทั่งโอกาสที่จะประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ของคนอื่นจะช่วยสร้างให้เกิดอำนาจต่อรองและโอกาสที่จะได้สร้างพื้นฐานยอมรับทางการเมือง

6. ปัจจัยด้านกฎหมายและข้อบังคับทางสังคม ที่ก่อให้เกิดความเลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ทั้งในด้านสถานภาพ การประกอบอาชีพ และโอกาสการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

7. ปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนาและแนวคิดทางมานุษยวิทยา ในสังคมต่าง ๆ นั้น สตรีมักจะเสียเปรียบที่จะเข้ามามีบทบาทในสังคมเท่าเทียมบุรุษ โดยเฉพาะในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองและการใช้อำนาจ เนื่องจากได้มีความเชื่อได้เผยแพร่โดยอ้างคำสั่งสอนทางศาสนาที่กำหนดให้สตรีมีสถานภาพต่ำต้อยและด้อยกว่าบุรุษ

8. ปัจจัยด้านระบบค่านิยม และความเชื่อด้านจิตวิทยา ที่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์สูง ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ จึงไม่เหมาะสมที่จะเข้ามามีบทบาทในการใช้อำนาจทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สุขส่วนใหญ่ของสมาชิกในสังคม นอกจากนี้ การที่สตรีดำเนินชีวิตโดยยอมรับสภาพของ “ชนกลุ่มน้อย” แม้ว่าในเชิงปริมาณแล้วจะมีจำนวนเท่าเทียมกันหรือมากกว่าบุรุษ ทำให้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันและขาดโอกาสเสมอภาคในการเข้าสู่การเมือง

การณย์ลักษณ์ พหลโยธิน (2551) สถานภาพทางเพศของสตรีตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาในประเทศไทยไม่มีความเท่าเทียมกับบุรุษด้วย แนวคิดบริบททางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมและมีอิทธิพลต่อเพศวิถี และเพศสถานะของสตรีที่ก่อให้เกิดความแตกต่างทางเพศที่มากกว่าทางเสรีระชาชาติหรือทอชีววิทยา ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม แต่ความเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม นับตั้งแต่การพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี ก็มีผลให้สถานภาพของสตรีรวมทั้งบทบาทของสตรีมีความเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่มี

ความเสมอภาคกับบุรุษมากขึ้น โดยเฉพาะสตรีกับการเมืองแม้ว่าจะยังมีความเหลื่อมล้ำในบางเรื่อง เช่น การมีบทบาทและสัดส่วนของสตรีในด้านการเมืองยังน้อยอยู่มากก็ตาม

2.2 แนวความคิดจากรัฐธรรมนูญ

ชวนชม สร้อยเพชร (ม.ป.ป., หน้า 9) ได้ให้แนวความคิดจากรัฐธรรมนูญที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 นั้น จะเห็นได้ว่าในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ได้มีการกล่าวถึงสิทธิของบุคคลไว้ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงก็คือมาตรา 30 ที่บัญญัติไว้ในวรรคสองว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน นั้นแสดงให้เห็นว่าบุคคลทุกคนนั้นมีสิทธิเท่าเทียมกันไม่ว่าหญิงหรือชาย นอกจากนั้นแล้วในมาตรา 80 วรรคแรก ยังได้บัญญัติให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน นั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐได้เห็นความสำคัญของประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและส่งเสริมด้วย ฉะนั้นในการปกครองทุกระดับกับทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและองค์การบริหารส่วนตำบลนับเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เป็นองค์กรที่อยู่ในระดับรากหญ้าในการพัฒนาพื้นฐานในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น จึงสมควรที่รัฐจะให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนไม่ว่าหญิงหรือชายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองให้มากที่สุด แต่เนื่องจากในปัจจุบันนี้การเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรบริหารส่วนตำบล สตรีมีโอกาสน้อยมากและรับก็ยังไม่ได้ส่งเสริมเท่าที่ควร

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำชุมชน (Community Leader)

Davis (อ้างใน เอนก และคณะ, 2539) ได้รวมคุณสมบัติ 4 ประการของผู้นำ ซึ่งน่าจะมีต่อความสำเร็จขององค์กร ซึ่งได้แก่

1. เชวณปัญญา (Intelligence) ผลจากการวิจัยพบว่าผู้นำมีเชวณปัญญาสูงกว่าผู้ตามโดยเฉลี่ย ถึงแม้กระนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าผู้นำจะต้องมีเชวณปัญญาเป็นเลิศกว่าผู้ตามอย่างมาก
2. วุฒิต่างสังคมและความกว้างขวาง (Social Maturity and Breadth) ผู้นำที่มีสภาวะอารมณ์คงที่ เป็นผู้ใหญ่รวมทั้งมีความสนใจ และแนวความคิดที่กว้างไกล นอกจากนี้ยังมีความน่าเคารพและมั่นใจในตนเอง
3. ความมีใจฝ่าฟัน (Achievement Drives) ผู้นำย่อมต้องมีแรงผลักดันจากภายในอย่างแรงกล้าที่จะทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในกิจกรรม

4. ความมีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ผู้นำประสบความสำเร็จย่อมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้ตามและมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

แนวคิดในทางการเป็นผู้นำเป็นการรวบรวมคุณสมบัติบางประการของผู้นำที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดสภาวะการนำชุมชนเข้าสู่ระบบกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะคุณสมบัติส่วนบุคคลที่ผู้นำจะต้องพยายามพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติเหมาะสมดังกล่าว โดยเฉพาะผู้นำชุมชนในระดับปัจเจกบุคคลที่จะต้องใช้การจูงใจและแรงกระตุ้นจากคุณสมบัติความเป็นผู้นำแสดงให้เห็นประจักษ์ยอมสร้างความสำเร็จหรือศรัทธาให้เกิดขึ้น และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาาร่วมกันต่อไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

Almond and Verba (1965 หน้า 18-23) จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภทดังนี้คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันที่ตนพึงมีต่อระบบการเมือง โดยทั่ว ๆ ไป จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวังหรือตั้งข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบนี้มักปรากฏในสังคมจารีตประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมหรือชนเผ่าที่มีการปกครองอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือมีบารมี ประชาชนเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมืองจะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในสรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้องซึ่งประชาชนจะมีความรู้สึกว่าจะสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้

กล่าวโดยสรุปแล้วคือ Almond and Verba ใช้แนวทางในการค้นหาความโน้มเอียงทางการเมือง 3 ประเภท โดยวัดจากปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ

1. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเขาและเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขา โดยทั่วไปอย่างไร เช่น ประวัติศาสตร์ของชาติ ขนาดของประเทศ ลักษณะพิเศษของการปกครอง ฯลฯ เขามีความรู้ลึกต่อลักษณะทั่ว ๆ ไปของระบบอย่างไร เขามีความคิดเห็นหรือตัดสินใจว่าระบบนี้เป็นอย่างไร

2. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองและบทบาททางการเมืองของผู้นำทางการเมืองอย่างไร และเขามีความรู้ลึกและความเห็นต่อโครงสร้างบทบาทของผู้นำและนโยบายของรัฐอย่างไร

3. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันตัวบุคคลและกระบวนการตัดสินใจที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานนั้นอย่างไร และมีความรู้ลึกความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร

4. บุคคลนั้นมองตัวเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในระบบการเมืองอย่างไร เขามีความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และวิธีการต่าง ๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขามีความรู้ลึกและเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่

4. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ ทศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตยที่มีผลต่อ “ความมั่นคง” ของระบอบประชาธิปไตยในแต่ละประเทศ นักทฤษฎีการเมืองเลื่องชื่อชาวอังกฤษผู้หนึ่ง คือ

John Stuart Mill ได้เขียนไว้ว่า ก่อนที่ประชาธิปไตยจะมีขึ้นได้ พลเมืองในประเทศจะต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปกครองตนเองเสียก่อน ความปรารถนาสะท้อนทัศนคติที่ว่าประชาธิปไตยเป็นของดีและสมควรจะทำให้เกิดมีขึ้น ความหมายก็คือการเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับ ศรัทธาของคนในชาติที่ประสงค์จะปกครองและมีชีวิตแบบประชาธิปไตย นักรัฐศาสตร์คนอื่น ๆ เช่น ลาสเวลล์ (Lasswell) และเคปแลน (Kaplan) กล่าวว่าประชาธิปไตยจะงอกงามต่อเมื่อราษฎรมีลักษณะภาษาเทคนิคเรียกว่า การเข้าสู่สภามือง (Politicized) การเข้าสู่สภามืองดังกล่าวหมายถึงลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเอาใจใส่วิถีหรือเหตุการณ์ทางการเมือง
 2. การมีทัศนคติที่ว่า อย่างน้อยที่สุด ราษฎรจะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อมบ้าง เพราะถึงอย่างไรก็ตามการเมืองจะมาเกี่ยวข้องกับเขาจนได้
 3. การมีความเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่สมควรจะอุทิศเวลาให้ตามสมควร
- ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยประกอบด้วย

1. แนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism)

ปัจเจกชนนิยม หมายถึง ความรู้สึกว่าคุณค่าในตัวเอง สามารถแยกอธิบายได้เป็น 2 แนว คือ

1) ปัจเจกชนนิยมหรือบางท่านเรียกว่า เอกชนนิยม เพื่อให้มีความหมายในทางตรงกันข้ามกับแนวคิดรัฐนิยม (Statism) ซึ่งหมายถึง การบูชารัฐถือว่ารัฐ (ผู้มีอำนาจ) สิ่งใดก็ไม่ผิด และถึงแม้จะเป็นสิ่งผิด ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองก็ต้องปฏิบัติตามหรือแนวคิดส่วนรวมนิยม (Collectivism) ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญแก่องค์กรหรือหน่วยงานที่ใหญ่กว่าตนเอง

แนวคิด รัฐนิยม ปรากฏชัดเจนที่สุดในประเทศไทยสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด จอมพล ป.มี “นโยบายรัฐนิยม” กำหนดให้คนไทยสวมหมวก สวมรองเท้า เลิกกินหมาก เลิกนั่งโจงกระเบน ซึ่งการกำหนดข้อบัญญัติเหล่านี้ย่อมขัดต่อหลักปัจเจกชนนิยมเพราะไม่คำนึงถึงความรู้สึกหรือความต้องการของคนแต่ละคน

2) ลักษณะปัจเจกชนนิยมอีกทัศนะหนึ่ง มีลักษณะ 2 ประการ คือ

ประการแรก รัฐบาลไม่ควรเข้าควบคุมกระบวนการทางเศรษฐกิจและทางที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของประชาชนเองสังคม ลักษณะปัจเจกชนนิยมทางเศรษฐกิจ คือรัฐบาลไม่ควรเข้าควบคุมการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ลักษณะปัจเจกชนนิยมทางสังคม คือ รัฐบาลไม่ควรมีบทบาทในการกำหนดขั้นบรรทัดหรือฐานันดรของประชาชน การแบ่งช่วงชั้นของบุคคลในสังคมควรเป็นสิ่งที่

ประการที่สอง เอกชนหรือปัจเจกชนจะต้องมีสิทธิในการตัดสินใจของตนเองโดยเสรี แนวคิดปัจเจกชนนิยม เน้นหลักเสรีภาพในการเลือก (Freedom of Choice) กล่าวคือ แนวคิดปัจเจกชนนิยมเชื่อว่า ปัจเจกบุคคลควรมีเสรีภาพของตนในการเลือกทุกอย่างของตนเอง ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่าปัจเจกบุคคลมีเหตุผลและรู้จักความต้องการของตนเองได้ดีกว่าคนอื่น ดังนั้นไม่ว่าแต่ละปัจเจกบุคคลจะมีความแตกต่างกันเรื่องรายได้ ฐานะทางสังคม การศึกษา เพศ ศาสนา ถิ่นกำเนิดและที่อยู่อาศัย ย่อมไม่ส่งผลถึงการจำกัดเสรีภาพในการเลือกของปัจเจกบุคคลเหล่านั้น

2. ความเชื่อในระบบสังคมเปิด (Open Society)

- บุคคลจะต้องมีใจกว้าง ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่

- บุคคลจะต้องมีความความไว้วางใจ และยอมรับความสามารถของบุคคลอื่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีความเสมอภาคเท่าเทียมในการพัฒนาตนเอง

- มีการขอให้ตั้งองค์การ สมาคม กลุ่มต่าง ๆ โดยสมัครใจเพื่อเป็นหนทางแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติการอย่างเป็นกลุ่มก้อน โดยไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชาติได้

3. การมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมหมายถึงการกระทำของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมุ่งหวังให้การกระทำนั้นส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้ใช้อำนาจทางการเมืองหรือต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในทิศทางที่ตนต้องการ

ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยปัจจัย 2 ประการคือ

- 1) การรู้จักความต้องการของตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมประสบการณ์ทางการเมือง
- 2) การมีอำนาจที่จะเข้าไปผลักดันให้ผลลัพธ์ทางการเมืองตรงความต้องการของตน

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมจะต้องอาศัยทรัพยากร ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ และกำลังกาย ดังนั้นการให้ความรู้หรือการศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน สังคมการเมืองนั้นจะต้องให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) ทางการเมืองไปถึงมือประชาชนอย่างทั่วถึงและเสรี อาจกล่าวได้ว่าระดับของการมีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมแปรผันตามระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของประชาชน

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2536) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญของไทยว่าเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมและกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคม ภายใต้ระบบการปกครองแบบดั้งเดิมอาจกล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยพอสรุปด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

- 1) อำนาจนิยม คนส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟัง และอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจรวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการปกครองทุกระดับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ
- 2) นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมไทยส่วนใหญ่มักพบว่าอยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเสมอ ผู้นำ ผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ ส่วนลูกน้องจะตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการกับเจ้านาย ลักษณะความสัมพันธ์จะมีทุกแห่งเกือบทุกองค์กรของสังคมไทย

3) ยังมีค่านิยมที่ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมในระบบ เจ้านายกับลูกน้องแล้ว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัว ยังมีความสำคัญมากในการ ประกอบกิจกรรมเกือบทุก ๆ กิจกรรมการร่วมกลุ่มทางการเมืองของไทยที่ผ่านมา จึงอาศัย ขสตาบรรดาศักดิ์ และบุคลิกภาพผู้นำเป็นหลักสำคัญ เช่น การเลือกหัวหน้าพรรคการเมือง

4) มีการจัดลำดับฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะ ทางสังคมไทยให้คนไทยมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ถือว่าทุกคนต้องรู้จักที่สูงที่ต่ำ ไม่ควรตีเสมอผู้ใหญ่ โดยยึดถือชาตวุฒิ วิทยุติ และคุณวุฒิมากกว่าการยึดถือความสำเร็จของบุคคล

5) นิยมความเป็นอิสระ คนไทยรักอิสระชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่ ยอมให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือการตกอยู่ภายใต้การบังคับ ทำให้คน ไทย ขาดวินัยขาดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต เข้าทำนอง “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้”

6) มีการยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนไทยจำนวนไม่น้อยที่ยังมีการยึดมั่นใน ประเพณีดั้งเดิม ความเชื่อต่าง ๆ ค่านิยม เจตคติ และประเพณีเก่า ๆ รวมทั้งเรื่องอิทธิ ปาฏิหาริย์เรื่อง ภูตผีปิศาจ ไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง และ โชคลาภต่าง ๆ เป็นต้น

7) มีความเลื่อยซา ไม่กระตือรือร้นหรือไม่สนใจต่อกิจการบ้านเมือง คนไทย ส่วนใหญ่จะพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่าง มีเวลาว่างก็เล่นการพนัน ดี ไข่ กัดปลา สนใจที่เกี่ยวกับการละเล่นมากกว่าการเมือง

8) ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจคนอื่น ไม่ชอบทำงานกลุ่ม ไม่ชอบแก้ปัญหา หนีความจริง จะจับกลุ่มก็ต่อเมื่อตนได้ประโยชน์

9) การเป็นคนรักสงบและการประนีประนอมไม่นิยมความรุนแรง การ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงค่อยเป็นค่อยไป ทำให้คนไทยไม่มีการตัดสินใจเด็ดขาดอย่างหนึ่งอย่าง ใดลงไปจึงทำให้การตัดสินใจแก้ปัญหาใด ๆ ทำได้ยาก

2.5 แนวคิดในการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการในการให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่นเข้ามามี บทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนา การพัฒนาใด ๆ ก็ตามที่มีการวางแผนมาจากผู้มีอำนาจสั่งการระดับสูงโดยไม่ทราบปัญหาและความ เป็นไปอย่างแท้จริงของพื้นที่และชุมชนมักประสบกับความล้มเหลวโดยตลอด แนวคิดในการให้ ประชาชนมีส่วนร่วมมีพื้นฐานมาจากธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์คือการให้เกียรติและการ ขอมรับซึ่งกันและกัน อีกประการหนึ่งคือประชาชนในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รู้และเข้าใจ สภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี ดังนั้นการให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

ตั้งแต่ต้นคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน เรื่อยไปจนร่วมปฏิบัติและติดตามประเมินผล ข้อมเท่ากับเป็นการหลีกเลี่ยงข้อโต้แย้ง ตรงกันข้ามกลับเป็นความเต็มใจในการทำงานทำให้กิจกรรมการพัฒนามีโอกาสประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้สูงขึ้น มนัส สุวรรณ, 2549 หน้า 164

2.6 ทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำราญ จิตมานะ (2537) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ สถานภาพในชุมชน ระดับการครองชีพ อำนาจการตัดสินใจในครอบครัว การรับข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของรัฐ การได้รับการยอมรับจากผู้นำที่เป็นทางการ ความรู้ความเข้าใจในหลักการพัฒนาชุมชนและเจตคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ วัย สถานภาพ การสมรส และผู้ที่เป็นภาระในครอบครัว

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผู้นำสตรีในการวิจัย มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนามากที่สุด และรองลงมาคือการศึกษาชุมชน การติดตามประเมินผล การพัฒนาชุมชน และการวางแผนพัฒนาชุมชนตามลำดับ

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2551) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยไว้ว่า สำหรับผู้มีส่วนร่วมโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำสตรี หรือผู้นำองค์กรสตรีในชุมชน ผู้นำชุมชนและกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงเหล่านั้นใน อบต. ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นแต่ละเขตพื้นที่ 10-11 คน รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 201 คน (เป็นหญิง 136 คน เป็นชาย 65 คน) การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) เทคนิคที่ใช้ในการสัมภาษณ์คือเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผลการศึกษาได้จากการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมของกรณีศึกษาจังหวัดทั้ง 4 และการวิเคราะห์ความเหมาะสม (Fit) ของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในสามมิติ (มิติการเมือง มิติสังคม และมิติเศรษฐกิจ) จากมิติทั้งสามนี้เราสามารถจะกำหนดปัจจัยที่เหมาะสมกับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ลักษณะหรือเงื่อนไขเหล่านั้นได้ กล่าวคือ 1. สังคมที่มีกลุ่มทางการเมืองที่ชัดเจน ปัจจัยที่

เหมาะสม ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม 2. สังคมที่ไม่มีกลุ่มการเมืองที่ชัดเจน ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีเครือข่าย 3. สังคมที่เปิดโอกาสให้สตรี ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีความสามารถในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน 6. สังคมที่พึ่งพาอุตสาหกรรม ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีความสามารถในการพัฒนา งานวิจัยนี้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี 6 แนวทาง ซึ่งเน้นที่การส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของสตรีให้พร้อมที่จะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นในระดับสูง (ลงสมัครรับเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมือง) ได้แก่ 1. ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเมือง ส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคม 2. ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย 3. ส่งเสริมการให้การศึกษาความรู้ 4. ส่งเสริมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านและ 5. ส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคม

สุจิต บุญบงการ (2537) ได้กล่าวไว้ว่า ในจำนวนปัญหาที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาการเมืองคือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เมื่อพิจารณาจากขอบเขตและความหมายของการพัฒนาการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของประชาชน ความสามารถของระบบการเมืองที่จะดูดซึมกลุ่มทางสังคมต่างๆ ที่มีความต้องการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล การพัฒนาประชาธิปไตย ตลอดจนการเสริมสร้างระบบการเมืองสมัยใหม่ ทั้งหมดนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลายนัย มีทั้งความหมายที่เป็นเรื่องของพฤติกรรมทางการเมืองโดยที่ตึงใจกดดันรัฐบาลโดยตรงเป็นเรื่องของการแสดงออกทางการเมืองโดยเสรีหรือสมัครใจเท่านั้น บางคนเห็นว่าการมีส่วนร่วมแบบถูกกระดมด้วย อย่างไรก็ตามความหมายที่กล่าวมาข้างต้นนี้สามารถนำมากล่าวอย่างกระชับว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ความหมายที่มีลักษณะที่น่าสนใจ คือ

ประการแรก การมีส่วนร่วมในความหมายนี้เป็นเรื่องของกิจกรรมไม่ใช่ทัศนคติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่นี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง เรายอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม ดังนั้นเราจึงต้องแยกออกให้ชัดเจนเพื่อป้องกันความสับสนในการวิเคราะห์

ประการที่สองกรณีมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เราใช้สำหรับบุคคลธรรมดา ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น การเกี่ยวข้องกับการเมืองเรียกได้ว่าเป็นงานอาชีพของเขาเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง (Political Role) ในส่วนนี้บางทีเราก็ประสบความสำเร็จมากกว่าใครเป็น “บุคคลธรรมดา” ใคร “เป็นนักการเมือง” สมาชิกพรรคผู้ทำงานให้กับพรรค ข้าราชการจะถือว่าเป็นคนธรรมดา หรือเป็นนักการเมือง จะถือว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีบทบาททาง

การเมืองอย่างไรก็ตามเราอาจถือลักษณะงานการเมืองที่บุคคลทำอยู่เป็นตัวกำหนดได้อย่างกว้าง ๆ คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นบทบาทของบุคคลซึ่งไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง อย่างไรก็ตามเราอาจถือลักษณะงานทางการเมืองที่บุคคลทำอยู่เป็นตัวกำหนดได้อย่างกว้าง ๆ คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นบทบาทบุคคล ซึ่งไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมืองถ้าเขาเป็นสมาชิกพรรคแต่ไม่ได้ทำงานการเมืองเป็นหลัก บทบาททางการเมืองของเขาอาจมีเพียงไปลงคะแนนเสียงหาเสียงให้กับผู้สมัครของพรรคคนเป็นครั้ง ๆ ไป ดังนั้นเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหลัก บทบาททางการเมืองของเขาอาจมีเพียงไปลงคะแนนเสียงหาเสียงให้กับผู้สมัครของพรรคของตนเป็นครั้ง ๆ ไป ดังนั้นเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเขาลงสมัครรับเลือกตั้งและทำงานการเมืองของเขาอาจมีเพียงไปลงคะแนนเสียงหาเสียงให้กับผู้สมัครของพรรคของตนเป็นครั้ง ๆ ไป ดังนั้นเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเขาเข้าลงสมัครรับเลือกตั้งและทำงานการเมืองตลอดเวลา หรือเป็นผู้นำทางการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของเขาถือว่าเป็นเรื่องบทบาททางการเมือง

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ ถ้านักศึกษาชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยเพื่อไล่อธิการบดีออกจากตำแหน่ง จะไม่ใช่เรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจนกว่านักศึกษาจะทำการประท้วงนี้กดดันรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติ หรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่นร่วม ทั้งจากผู้นำทางการเมืองเองได้ด้วย

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนักและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองสมัยใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนมักมีความตื่นตัวหรือสนใจในทางการเมืองสูงกว่าในระบบจารีตประเพณี อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการเมืองระบบสมัยใหม่

จันทนา สุทธิจาริ (2544 หน้า 415) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกระทำได้ใน 2 ระดับของการปกครองคือ

1) การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับชาติ ซึ่งกระทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของรัฐบาลโดยการพูด เขียน พิมพ์โฆษณา การชุมนุม เดินขบวนประท้วงคัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนต่อนโยบายของรัฐบาล

2) การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล การรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การชุมนุมประท้วง คัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนต่อนโยบายการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ (จันทนา สุทธิจาริ, 2544 หน้า 412-414) ยังได้อธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีอยู่มากมายหลายรูปแบบและวิธีการแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมืองและบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศอย่างไรก็ตามอาจแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2 รูปแบบคือ

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ

โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำวิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติใช้กันทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

1.1 การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นการเลือกตั้งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ในทางการวิจัยสามารถวัดระดับ ประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอนชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่น ๆ

1.2 การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน เช่น การพูด อภิปราย เขียน พิมพ์ ในระบอบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมโดยการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญมากเพราะเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รัฐบาลจะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหา ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ วิचारณ์

ทั้งนี้ การทำงานของรัฐบาลจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความมุ่งหมายที่จะเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของพรรค

ส่วนของประชาชนผู้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดในช่วงที่จะมีการเลือกตั้ง ก็สามารถมีส่วนร่วมหาเสียงทางการเมือง โดยรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคนั้น ๆ

1.4 การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง การที่กลุ่มคนมารวมกันเพราะมีอาชีพการงานหรือมีผลประโยชน์หรือมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ร่วมกันและใช้พลังของกลุ่มให้มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มตน

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นระบบการเมืองแบบเผด็จการไม่ยอมรับและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยจะมีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจน แม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยบางประเทศจะมีได้ห้ามแต่ไม่ได้ระบุ หรือไม่ได้มีกฎหมายรองรับว่าให้กระทำได้

2.1 การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 “เดินขบวน” หมายถึง ยกกันไปเป็นหมู่เป็นพวกเพื่อเรียกร้อง “ประท้วง” หมายถึง การกระทำหรือแสดงกริยาอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการคัดค้านเพราะไม่เห็นด้วยหรือไม่พอใจอย่างยิ่ง รวมความแล้ว การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วงจึงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่ง โดยประชาชนรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นการรวมตัวเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาลในการกำหนดนโยบายหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความต้องการของประชาชนผู้ชุมนุม

2.2 การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การคว่ำความร่วมมือกับรัฐบาลเป็นวิธีแสดงออกของประชาชนโดยการไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐหรือปฏิบัติการที่ละเมิดกฎเกณฑ์เป็นความกฎหมายโดยอ้างความบกพร่องของรัฐบาลเป็นสาเหตุ วิธีนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงทางการเมือง

ทั้งนี้จากแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎี “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน” ของจันทนา สุทธิจิริ ในการวิเคราะห์พิสูจน์ตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.7 ทบทวนวรรณกรรม

สกวเดือน เวชสัมพันธ์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองราย เทศบาลนครเชียงใหม่” ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาในการศึกษาไว้ดังนี้ 1) ระดับความรู้และความคิดเห็นทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองราย เทศบาลนครเชียงใหม่ 2) ปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองราย เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากสตรีที่มีสิทธิเลือกตั้งและมีภูมิลำเนาในแขวงเมืองราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 398 คน ข้อมูลที่ได้ได้นำมาทำการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า สตรีในแขวงเมืองรายส่วนใหญ่มีความรู้ทางการเมืองเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้งถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคนไทย แต่ไม่ทราบว่าการยุบस्थานนั้นเป็นอำนาจของใคร และโดยภาพรวมสตรีในแขวง เมืองรายมีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง ความคิดทางการเมืองในขณะนี้คือเห็นว่านักการเมืองชอบทะเลาะเบาะแว้งกันโดยไม่สนใจถึงผลเสียประเทศ แต่ก็เชื่อว่าการเมืองของไทยมีแนวโน้มจะดีขึ้นในอนาคต สตรีในแขวงเมืองรายมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับประจําค่อนข้างบ่อยกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยการเมืองและการชักชวนบุคคลอื่นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ภาพรวมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองรายอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยผลการวิเคราะห์ปัจจัยในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่าเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่อระบบการเมืองและความต้องการสนับสนุนและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยและผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง สรุปได้ว่าสตรีในแขวงเมืองรายมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าสูงกว่าการมีส่วนร่วม

นพดล ปัญญา (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของปกากะญอ ในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกาสา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความรู้และความเข้าใจของชนเผ่าปกากะญอที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกาสา 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ระดับท้องถิ่นของชนเผ่าปกากะญอ ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกาสา 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกาสา

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 36-44 ปี และสถานภาพสมรส มีระดับการศึกษา อาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก มีรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาท และมีความรู้ความเข้าใจในการตรวจดูรายชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนของ

สมาชิกสภาท้องถิ่นที่ตนเองใช้สิทธิ์เลือกตั้งได้ ศึกษาคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวนของสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ตนเองใช้สิทธิ์เลือกตั้งได้ ศึกษาคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับมาก โดยเฉพาะการออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล/สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านและการมีส่วนร่วมระดับปานกลางคือการเข้าร่วมฟังแถลงนโยบายผู้รับเลือกตั้งหรือร่วมคัดค้าน ประท้วง เมื่อมีการทุจริตในการเลือกตั้ง

สำหรับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า ชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอมีความเชื่อตัวผู้นำสูงและในการมีส่วนร่วมจะมีลักษณะคล้ายตามผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองและระดับความรู้ความเข้าใจนั้น อาจเป็นเพราะอิทธิพลความเชื่อของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ที่ได้ประชาสัมพันธ์ตามช่องทางต่าง ๆ ความเชื่อถือและเชื่อมั่นของผู้นำชุมชนกระทำตามอย่างของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

พรเพ็ญ เพชรสุทธิ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย” โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อการได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของสตรี
- 2) เพื่อระบุถึงปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานของสตรีในการปกครองส่วนท้องถิ่น
- และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีมีบทบาทในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคือผู้มีส่วนร่วมโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของสตรี สำหรับผู้มีส่วนร่วมโดยตรงต่อการปกครองของสตรี ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำสตรีหรือผู้นำองค์กรสตรีในชุมชน ผู้นำชุมชน และกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงเหล่านั้นใน อบต. ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นในเขตพื้นที่ 10-11 คนรวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 201 คน (เป็นหญิง 136 คน เป็นชาย 65 คน) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured) เทคนิคที่ใช้ในการสัมภาษณ์คือ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผลการศึกษาได้จากการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ของกรณีศึกษาจังหวัดทั้ง 4 และการวิเคราะห์ความเหมาะสม (Fit) ของปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในสามมิติ (มิติการเมือง มิติสังคม และมิติเศรษฐกิจ) จากมิติทั้งสามนี้เราสามารถจะกำหนดปัจจัยที่เหมาะสมกับการมีส่วนร่วมกับการปกครองท้องถิ่นภายใต้ลักษณะหรือเงื่อนไขเหล่านั้นได้ กล่าวคือ

- 1) สังคมที่มีกลุ่มการเมืองที่ชัดเจน ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม
- 2) สังคมที่ไม่มีกลุ่มทางการเมืองที่ชัดเจน ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีเครือข่าย
- 3) สังคมที่เปิดโอกาสให้สตรี ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีการศึกษามีความรู้
- 4) สังคมที่กีดกัน

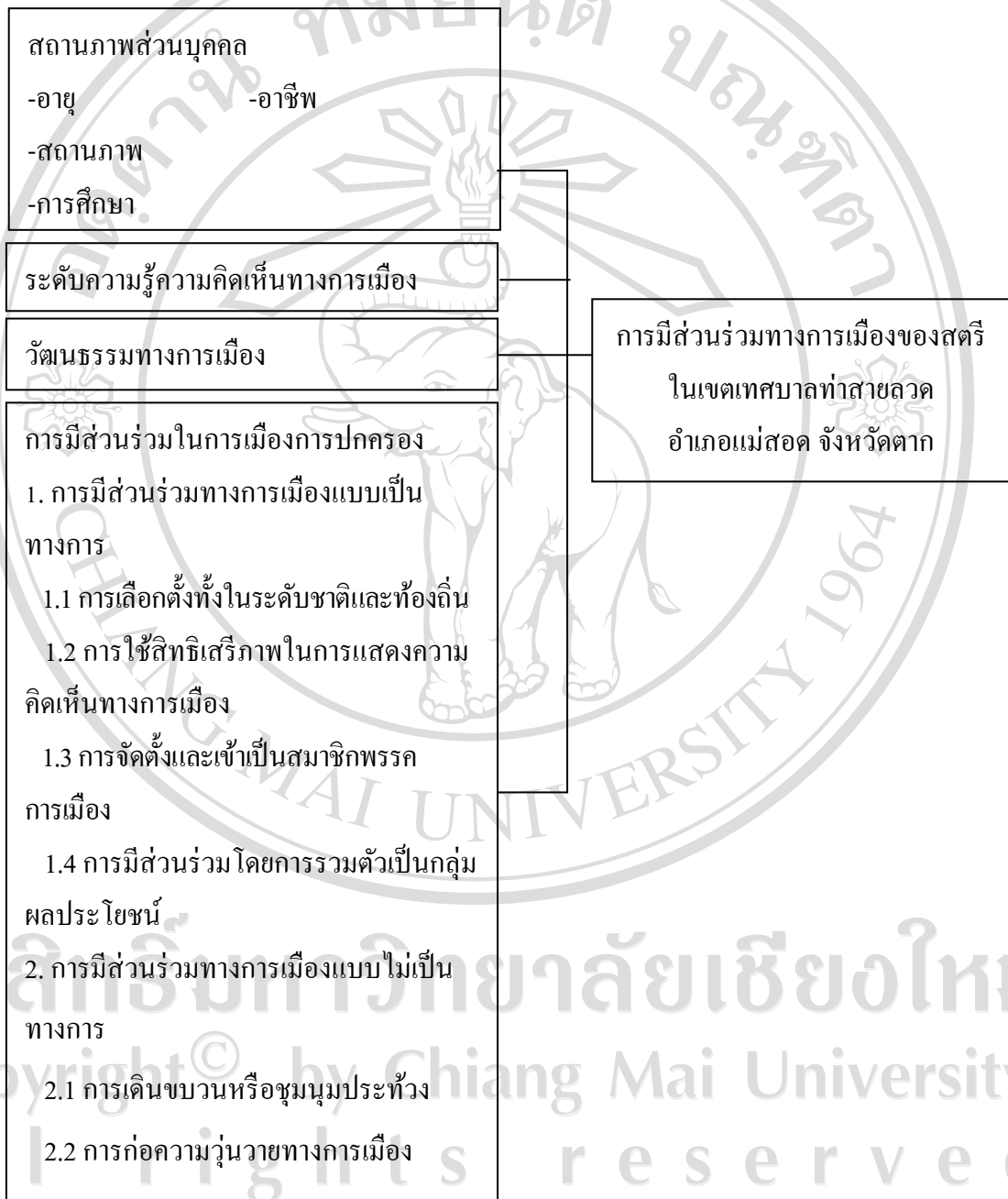
สตรี ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม 5) สังคมที่พึงพาเกษตรกรรม ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีความสามารถในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน 6) สังคมที่พึ่งพาอุตสาหกรรม ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีความสามารถในการพัฒนา งานวิจัยนี้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรี 6 แนวทาง ซึ่งเน้นที่การส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของสตรีพร้อมที่จะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นในระดับสูง (ลงสมัครรับเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมือง) ได้แก่ 1) ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเมือง ส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคม 2) ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย 3) ส่งเสริมการให้การศึกษาความรู้ 4) ส่งเสริมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน 5) ส่งเสริมความสามารถในการพัฒนา

ปิยะฉัตร พึ่งเกียรติศิริ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพรรคการเมือง การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน การติดต่อกับทางราชการ และการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส การนับถือศาสนา การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และ 3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานีจำนวน 374 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การทดสอบเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ด้านการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง ด้านการติดต่อกับทางราชการอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพรรคการเมืองอยู่ในระดับต่ำ 2. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้านในจังหวัดปัตตานีที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกันและด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพรรคการเมือง ด้านการเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน แต่ด้านการติดต่อกับทางราชการ ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ 3. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานีที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกันและด้านกันเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพรรคการเมืองด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ด้านการติดต่อสื่อสารกับทางราชการ ด้านการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง

ไม่แตกต่างกันเช่น เดียวกัน แต่ด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ 4. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี ที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่ต่างกัน 5. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) 6. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานีที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองและมีรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน 7. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติและด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ด้านการติดต่อทางราชการ ด้านการเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน แต่ด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของนักรการเมืองไม่แตกต่างกัน 8. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี ที่นับถือศาสนาต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดต่อกับทางราชการไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน แต่ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพรรคการเมือง ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ด้านการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ 9. คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน(กพสม.)ในจังหวัดปัตตานีที่รับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมแตกต่างกัน และด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชนด้านการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน แต่ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพรรคการเมือง ด้านการติดต่อกับทางราชการไม่แตกต่างกัน

2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงในเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในเขตเทศบาลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตากจึงมี ขั้นตอน กระบวนการและวิธีการที่จะใช้ในการดำเนินงานดังนี้

รูป 2.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา